

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากจำนวนวัดในประเทศไทยมีเกือบ ๔ หมื่นวัด และมีพระสงฆ์สามเณรประมาณ ๓ แสนกว่ารูป^๑ ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจ ศีลธรรมและพฤติกรรมต่าง ๆ ของประชาชนในสังคม ทั้งวัฒนธรรม และศาสนา วัดและพระสงฆ์เป็นผู้นำเอาหลักธรรมมาอบรมสั่งสอนแก่ประชาชน เพื่อให้มีความเข้าใจในการประพฤติปฏิบัติเพื่อการดำเนินชีวิตด้วยความสุขและยุติธรรม เมื่อพุทธศาสนิกชนได้มีความเข้าใจในหลักธรรมจึงทำให้เกิดความศรัทธา มุ่งมั่นอุทิศตนเข้ามาอุปสมบทเป็นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา โดยตามประเพณีของชาวไทยเราได้กำหนดไว้ว่า ชายไทยผู้ที่มีอายุ ๒๐ ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ควรอุปสมบทในพระพุทธศาสนา และที่ต้องกำหนดอายุเช่นนี้ เพราะถือว่าเป็นผู้บรรลุนิติภาวะ มีใจคอหนักแน่นอดทน ต่อความทวิภวร้าย และอยู่ในภาวะที่สามารถเล็งเห็นประโยชน์แห่งการบวชได้ สามารถบังคับตนเองให้ประพฤติปฏิบัติตนอย่างปราศจากความหวั่นไหว รวมทั้งอาจจะสามารถหลุดพ้นจากกิเลสซึ่งเป็น เหตุก่อทุกข์ และอาจจะสามารถปฏิบัติตนเพื่อประโยชน์สุขแห่งผู้อื่นได้เต็มที่^๒

การอุปสมบทเป็นการเข้าสังคมอย่างหนึ่ง สังคมที่พระพุทธเจ้าทรงจัดตั้งขึ้นเป็นสังคมตัวอย่างคือสังคมสงฆ์โดยมีพระพุทธเจ้าทรงดำรงตำแหน่งเป็นพระธรรมราชาเป็นผู้บริหารสูงสุดในองค์กรสงฆ์ ดังพุทธพจน์ที่ว่า "เราเป็นพระราชา นั่นคือเป็นธรรมราชาผู้ยอดเยี่ยม"^๓ และทรงใช้วิธีการทำให้มีระบบการที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนและมีระเบียบแบบแผนในการเป็นอยู่ตลอดจนการดำเนินกิจกรรม เพื่อให้มนุษย์เหล่านั้นได้รับประโยชน์จากการสอนของพระองค์อย่างเต็มที่ ในระยะแรกที่พระองค์ทรงประกาศหลักคำสอนนั้นได้มีผู้ให้ความสนใจและเข้ามาศึกษาด้วยซึ่งพระองค์ทรงดำเนินการรับและสั่งสอนเอง พร้อมกันนั้นก็ส่งไปประกาศศาสนายังชนบทอื่นๆ เมื่อกิจการของพระศาสนาเจริญเติบโต มีพระภิกษุจำนวนมากเกินกว่าที่จะทรงดูแลได้ทั่วถึง จึงทรงมอบอำนาจหน้าที่ให้พระสงฆ์ดูแลปกครองกันเอง โดยให้เคารพนับถือกันตามลำดับอาวุโส พระองค์ทรงดำรงตำแหน่งในฐานะธรรมราชา ทรงปกครองแบบพ่อปกครองลูก หรืออาจารย์ปกครองศิษย์ ถือความสุจริตใจเป็นพื้นฐานและพระพุทธองค์ทรงมอบให้สงฆ์เป็นใหญ่ เป็นสามัคคีธรรม ซึ่งเราเรียกว่าสังฆาธิปไตย ทรงวางระเบียบข้อปฏิบัติร่วมกันที่เรียกว่าพระธรรมวินัย เป็นบรรทัดฐานสำหรับยึดถือร่วมกัน^๔

^๑สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, การสัมมนาสื่อมวลชนกับการส่งเสริมพระพุทธศาสนา ที่ตะนาวศรี รีสอร์ท จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, (๗ กันยายน ๒๕๕๘)

^๒สมบุรณ์ สุขสำราญ, การพัฒนาชนบทตามแนวพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวย, ๒๕๓๐), หน้า ๒๘.

^๓ พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๘/๙.

^๔พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), นิติศาสตร์แนวพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๑๕.

ดังนั้น เมื่อพูดถึงสังคมสงฆ์และการปกครองแล้ว จึงต้องดูที่พระวินัยเป็นหลัก เพราะพระวินัยเป็นทั้งโครงสร้าง และระบบการจัดสภาพสังคมสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อย และพัฒนาบุคลากรในสังคมสงฆ์ ทุกคนจะรู้หน้าที่ของตนเอง ทั้งอำนาจ ขอบเขตของการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งพระวินัยจะเป็นหลักในการปฏิบัติ เป็นแกนกลางคอยยึดเหนี่ยวสังคมสงฆ์ ให้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ภายใต้อำนาจเดียวกัน เพราะพระวินัยนั้นเป็นการจัดสรรโอกาส ให้ชีวิตและสังคม มีระเบียบและมีโอกาสเกิดขึ้นทำอะไรๆ ได้อย่างคล่องแคล่วดำเนินชีวิตได้สะดวก ถ้าชีวิตและสังคมไม่มีระเบียบ ไม่เป็นระบบก็จะสูญเสียโอกาสในการดำเนินชีวิตและทำกิจกรรมสังคมให้เป็นไปด้วยดี ลักษณะสังคมสงฆ์ในสมัยพุทธกาลจึงแตกต่างจากสังคมโดยทั่วไป^๕ สมัยก่อนนิยมใช้คำว่า การปกครองคณะสงฆ์แต่ปัจจุบันใช้คำว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ซึ่งมีความสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งและการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนา เป็นการปกครองเพื่อบังคับบัญชาดูแลผู้ใต้บังคับบัญชาให้อยู่ในการปกครองให้เรียบร้อยดีงาม ส่วนการบริหารจะเป็นไปเพื่อการบริหารจัดการในการที่จะดำเนินงานนั้นให้สำเร็จ ในการบริหารนั้น พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้ความหมายของการบริหารตามแนวพระพุทธศาสนาว่า พุทธวิธีการบริหารควรยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญ โดยผู้บริหารเองจะต้องประพฤติธรรมและใช้ธรรมเป็นหลักในการบริหาร และต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งโดยพึงสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ดังพุทธพจน์ที่ว่า "ถ้าเห็นจะได้ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่กว่าเพราะเสียสละประโยชน์สุขเล็กน้อย บุคคลควรสละประโยชน์สุขเล็กน้อยเพื่อเห็นแก่ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่"^๖ ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงการปกครองคณะสงฆ์หรือการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จึงต้องเห็นพระธรรมวินัยเป็นหลัก เพราะพระธรรมวินัยเป็นทั้งโครงสร้างและการจัดสภาพสังคมสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อย และเป็นการพัฒนาบุคลากรในสังคมด้วย ทุกคนจะรู้จักหน้าที่ของตนเอง^๗

การปกครองคณะสงฆ์ ได้ยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญการปกครอง ได้อาศัยอำนาจรัฐและจารีตเป็นหลักอุดหนุน เมื่อเกิดความไม่เรียบร้อยในคณะสงฆ์ จนเป็นเหตุขัดข้องและจำเป็นต้องพึ่งรัฐ ก็ได้อาศัยอำนาจรัฐช่วยแก้ไข ดังเช่นสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช การคณะสงฆ์และการพระศาสนาได้ดำเนินมาด้วยลักษณะนี้ และเป็นที่ยอมรับนับถือของพุทธศาสนิกชนทั่วไป ตลอดจนถึงประมุขของประเทศ เพราะคณะสงฆ์ได้ดำเนินกิจการคณะสงฆ์และกิจการพระศาสนาเป็นประโยชน์อันยิ่งใหญ่ไพศาลแก่คณะสงฆ์และประเทศชาติอันเป็นส่วนรวม ครั้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ พระมหากษัตริย์ทรงถวายอำนาจรัฐเพื่อให้จัดระบบการปกครองคณะสงฆ์ขึ้นเป็นครั้งแรก ด้วยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์รัตนโกสินทรศก ๑๒๑ คณะสงฆ์จึงได้อาศัยอำนาจรัฐจัดการปกครองตามกฎหมายแต่นั้นมา ครั้นถึงรัชกาลที่ ๘ พระมหากษัตริย์ได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๔๘๔ ยกเลิกพระราชบัญญัติฉบับแรก เพื่อให้จัดระบบการปกครองคณะสงฆ์ใหม่

^๕พระยุพธนา รมณียธมฺโม (แก้วกัณหา), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การจัดองค์กรคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒.

^๖ม.ม. (ไทย) ๑๓/๖๐๙/๕๕๔.

^๗พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *พุทธวิธีการบริหาร*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๒๒.

โดยมีรูปแบบคล้ายกับการปกครองราชอาณาจักรตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมีองค์พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข^๔

การปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ยกเลิกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๔๘๔ และมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยมีประกาศพระราชบัญญัติคณะสงฆ์^๕ ว่าตามที่ได้ทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ นั้น อาศัยเหตุผลพอสรุปได้ว่าพระราชบัญญัติ พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานแล้ว บทบัญญัติบางมาตราไม่ชัดเจน ไม่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน และในบางกรณีมิได้บัญญัติไว้ทำให้เกิดปัญหา ในทางปฏิบัติจึงเห็นเป็นการสมควรที่จะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ให้เหมาะสมต่อไป

ตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ. ๒๕๔๑)^๖ ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ (หมวด ๒) ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง ข้อ ๕) วิธีดำเนินการเพื่อความเรียบร้อยดีงาม วิธีดำเนินการศาสนศึกษา และศึกษาสงเคราะห์ วิธีดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนา วิธีดำเนินการสาธารณูปการ และสาธารณสงเคราะห์ อันเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนา ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบกฎหมายเถรสมาคม และ (หมวด ๓) ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค (ส่วนที่ ๑ ภาค) ข้อ ๑๐) เจ้าคณะภาคมีอำนาจหน้าที่ปกครองสงฆ์ในเขตภาคของตน ดังนี้ (๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎหมายเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช (๒) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี (๓) วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์ คำสั่ง หรือคำวินิจฉัยชั้นจังหวัด (๔) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะจังหวัดให้เป็นไปโดยชอบ (๕) ควบคุมบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย (๖) ตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน^๗

การบริหารวัด เป็นการปกครองบังคับบัญชากำกับดูแล แนะนำ สั่งสอนพระภิกษุ สามเณรและฆราวาสผู้อยู่ในวัด ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้อยู่ในศีลธรรมอันดีและดำเนินกิจการโครงการต่างๆของวัด ให้สำเร็จด้วยดีมีประสิทธิภาพสูงสุด^๘ และยังเป็นการใช้ศาสตร์ซึ่งประกอบด้วย การ

^๔เฉลิมพล โสมอินทร์, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาและการปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุทรไพศาล, ๒๕๔๖), หน้า ๒๒๕ - ๒๕๕.

^๕กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๑๘.

^๖ประกาศในแถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่มที่ ๘๖ ฉบับพิเศษ วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๔๑.

^๗กองทุนเพื่อกิจกรรมของคณะสงฆ์ภาค ๑, พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายเถรสมาคม : โครงการฝึกอบรมหลักสูตร “การพัฒนาพระสังฆาธิการคณะสงฆ์ ภาค ๑” (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิกจำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๔๑๓ - ๔๑๗.

^๘กรมการศาสนา, คู่มือการบริหารจัดการวัดฉบับย่อ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๒.

วางแผน การจัดการ การบริหารงานบุคคล การอำนวยการ การประสานงาน การประเมินผลงาน การงบประมาณ เพื่อให้ได้ผลเต็มที่และการใช้ศิลปะซึ่งประกอบด้วย ภาวะผู้นำ มนุษยสัมพันธ์ในการทำงาน เพื่อให้เกิดความร่วมมืออันจะทำให้การดำเนินงานของวัดบรรลุวัตถุประสงค์^{๑๓}

การบริหารงานของวัด จึงมีความสำคัญในการทำให้วัดสามารถพัฒนาไปในแนวทางที่ถูกต้อง กล่าวคือ ทำให้ภิกษุสงฆ์ สามเณรมีความรู้ความสามารถ ทำให้ภิกษุสงฆ์ สามเณรปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย ทำให้วัดสามารถทำหน้าที่เผยแผ่วิถีชีวิตที่ประเสริฐสู่สังคม ทำให้ประชาชนรู้สึกว่าการวัดเป็นของชุมชน ทำให้วัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาเล่าเรียน และทำให้วัดมีความร่มรื่นเป็นที่พบปะสนทนาของประชาชน^{๑๔} การบริหารและจัดการวัด เป็นการทำงานให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยมีการจัดการ งาน เงิน คน วัสดุ แผนงาน เพื่อให้การดำเนินการภายในวัดเป็นไปอย่างราบรื่น เกิดประโยชน์ต่อสังคม โดยบุคคลเป็นผู้สร้างงาน ทำงานและแก้ไข^{๑๕} ซึ่งเจ้าอาวาสต้องใช้ความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ในการตัดสินใจ ดำเนินงานด้านการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ให้ประสบผลสำเร็จภายใต้ความร่วมมือทั้งบุคคลภายในวัดและภายนอกวัด^{๑๖}

จากอดีตถึงปัจจุบันการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ได้มีการบริหารจัดการเป็นไปตามธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และในปัจจุบันการบริหารงานได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาแนวโน้มในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในทศวรรษหน้า ว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในทศวรรษหน้ามีแนวโน้มไปในแนวทางใดที่จะทำให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์ มีระเบียบแบบแผน โครงสร้าง และแนวปฏิบัติไปในทางใด เพื่อเป็นข้อมูลในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในทศวรรษหน้าต่อไป

๑.๒ วัดอุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาพัฒนาการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาสภาพการบริหารกิจการของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน

๑.๒.๓ เพื่อเสนอแนวโน้มของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในทศวรรษหน้า

^{๑๓} สำนักงานสภาพัฒนาบวรราชภัฏ, หลักการบริหารและจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสภาพัฒนาบวรราชภัฏ, ๒๕๓๙), หน้า ๑๖๗.

^{๑๔} พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต), การเมืองมิใช่เรื่องของสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๐๑.

^{๑๕} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), “พระสงฆ์กับกรมการศาสนา”, ใน กรมการศาสนาสู่ทศวรรษแห่งการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๑๐๒.

^{๑๖} พระวิบูลธรรมวาที (วิบูล กลยาโณ), “พระสังฆาธิการกับวัด” ใน ที่ระลึกงานสมโภชฉลองพระบัญชาแต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๓๑.

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ พัฒนาการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ สภาพการบริหารกิจการของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๓ แนวโน้มของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในทศวรรษหน้ามีลักษณะเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง "แนวโน้มการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในทศวรรษหน้า" ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาแนวโน้มการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในทศวรรษหน้า ตามกฎหมายเถรสมาคม (ฉบับที่ ๒๓) ข้อ ๕ วิธีดำเนินการเพื่อความเรียบร้อยดีงาม วิธีดำเนินการศาสนศึกษาและศึกษาสงเคราะห์ วิธีดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนา วิธีดำเนินการสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ อันเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนา ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม และศึกษาหลักพุทธวิธีการบริหาร

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

การวิจัยเรื่อง "แนวโน้มการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในทศวรรษหน้า" ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญในเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ใน ๖ ด้าน ได้แก่ ๑. ด้านดำเนินการเพื่อความเรียบร้อยดีงาม (การปกครอง) ๒. ด้านดำเนินการศาสนศึกษา ๓. ด้านดำเนินการศึกษาสงเคราะห์ ๔. ด้านดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๕. ด้านดำเนินการสาธารณูปการ ๖. ด้านดำเนินการสาธารณสงเคราะห์

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสังฆาธิการ และผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จำนวน ๒๑ รูป/คน โดยแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ

๑. กลุ่มของพระสังฆาธิการ เช่น เจ้าคณะภาค, รองคณะเจ้าคณะภาค, เจ้าคณะจังหวัด, รองเจ้าคณะจังหวัด

๒. กลุ่มของผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิทางพระพุทธศาสนา เช่น ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, รองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด

๓. กลุ่มของไวยาวัจกรวัด ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยคือ คณะสงฆ์ภาค ๑ ประกอบด้วย คณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร, คณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรี, คณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี, คณะสงฆ์จังหวัดสมุทรปราการ

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ ถึงเดือน ธันวาคม ๒๕๕๘ รวมเป็นระยะเวลา ๒๐ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการดังนี้

๑. แนวโน้ม หมายถึง การพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตโดยใช้ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงในอดีตและปัจจุบันเป็นตัวกำหนดการทำนาย มีขอบเขตครอบคลุมเรื่องการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ภาค ๑

๒. การบริหารกิจการคณะสงฆ์ หมายถึง การดำเนินงานในการวางแผน การดำเนินงานการควบคุมดูแล และการรายงานเกี่ยวกับกิจการคณะสงฆ์และกิจการพระศาสนาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย กฎหมายและกฎระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศของมหาเถรสมาคมและตามพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช โดยยึดกรอบตามกฎหมายมหาเถรสมาคม (ฉบับที่ ๒๓) ข้อ ๕ ว่าด้วยวิธีดำเนินการเพื่อความเรียบร้อยดีงาม (การปกครอง) วิธีดำเนินการศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ วิธีดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนา วิธีดำเนินการสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ อันเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนา ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม ทั้ง ๖ ด้าน ได้แก่

๑) การปกครอง ได้แก่ การปกครอง สอดส่อง ดูแลความเรียบร้อยให้พระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ ที่อยู่ในวัดปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ตามพระธรรมวินัย และคำสั่งของมหาเถรสมาคม อีกทั้งจัดระบบการบริหารจัดการกิจการภายในวัดในแต่ละด้านอย่างชัดเจน

๒) การศาสนศึกษา ได้แก่ การดำเนินการส่งเสริมให้พระภิกษุสงฆ์สามเณร คฤหัสถ์ได้ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย และสามารถปฏิบัติได้ตามความสามารถ

๓) การศึกษาสงเคราะห์ ได้แก่ การดำเนินการสงเคราะห์ช่วยเหลือให้เด็ก และประชาชน ได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งในและนอกระบบ การศึกษาของรัฐ เพื่อที่จะสามารถดำรงตน และดำเนินชีวิตในสังคม เช่น การให้ทุนการศึกษา

๔) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ การดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาเผยแผ่ศาสนธรรมโดยวิธีต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนได้ทราบ เข้าใจ และน้อมนำไปปฏิบัติ อันจะยังผลให้สังคมตลอดจนประเทศชาติมีความผาสุก

๕) การสาธารณูปการ ได้แก่ การพัฒนาวัด การบำรุงรักษาวัด การก่อสร้าง และการบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุ ศาสนสถาน ภายในวัดให้เรียบร้อยดีงามเป็นที่ทำบุญ บำเพ็ญกุศล และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ

๖) การสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่ การดำเนินการสงเคราะห์ช่วยเหลือพระภิกษุสามเณร และประชาชนทั้งจิตใจ และทางวัตถุที่ไม่ขัดพระธรรมวินัย และสมณวิสัยเพื่อประโยชน์ และความสุขของประชาชน

๓. คณะสงฆ์ ภาค ๑ หมายถึง คณะสงฆ์ภายในภาค ๑ ประกอบด้วย คณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร, คณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรี, คณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี, และคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรปราการ

๔. ทศวรรษหน้า หมายถึง รอบ ๑๐ ปีข้างหน้า ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๕๕ ถึง ๒๕๖๔

๑.๖ ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ทำให้ทราบพัฒนาการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย

๑.๖.๒ ทำให้ทราบสภาพการบริหารกิจการของคณะสงฆ์ไทย

๑.๖.๓ ทำให้ทราบถึงแนวโน้มของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในทศวรรษหน้า

๑.๖.๔ ผลการวิจัยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในทศวรรษหน้า ให้มีทิศทางและแนวทางในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ